

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ars Semper Gaudendi

Demonstrata Ex Sola Consideratione Divinae Providentiae Et Per
Adventuales Conciones

Sarasa, Alfonsus Antonius de

Antverpiae, 1664

Tractatus VII. Ostenditur bona & mala huius mundi, bene dari etiam malis: sic ut nec soli & omnes mali bona habeant, aut mala; nec etiam omnes & soli boni bonis affluent, aut malis vexentur. Itaque ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-13517

TRACTATUS VII.

Penè moti sunt pedes mei, pacem impiorum videns. Existimaui vt cognoscerem hoc, labor est ante me; donec intrem in Sanctuarium Dei, & intelligam in nouissimis eorum. *Psal. 72.*

Ostenditur bona & mala huius mundi, bene dari etiam malis. sic vt nec soli, & omnes mali bona habeant, aut mala; nec etiam omnes & soli boni bonis affluant, aut malis vexentur. Itaque non affligat nos fortuna aliena.

P R O O E M I V M.

Agnum sane tranauimus æquor, illudque difficillimum, maxima, inquam, quæ Diuinæ Prouidentiæ obducendæ opponi poterat nubes, deducta est, & discussa. Scelera Diuino honori aded non officere, vt etiam illi promouendo fuerint necessaria planum fecimus. Verùm illud adhuc complanandum restat, quod non Ethnicis solummodo Philosophis, sed & Dauidi Prophetisque humanò more philosophantibus, fuit offendiculo. Vt vt sit, non impediatur scelera, permittantur sanè, cùm Dei honor, liberumque id hominis exigat arbitrium. At verò cur quæ sunt scelera, non permittuntur modò, sed & prosperantur? cur flagitiosis opes dantur, ceduntque omnia feliciter? si non omnibus, saltem cur plurimis, imò cur vlli? an hoc non est fouere scelera? Probi vero cur contempti aut depressi, cur rerum indigi, & quidem improborum maleuolentiâ? si non semper, saltem cur plerumque. Quid verò est virtuti officere, si hoc non est. Communissima hæc est

mortalium querimonia, quæque in omnium versatur ore. Cùm enim nemo se non probum æstimet, aut certè non adeò malum; rursus verò cùm nemo tam felix sit, qui sese depressum imò oppressum malis non arbitretur, nemo etiam putat iustè se non conqueri. Iis autem ut os obstruam, ostendam primò, præclarissimis sanè ductum rationibus Deum, sceleratissimos homines felicitate maximâ donasse. Deinde distributionem bonorum, aliter institui non potuisse, quàm sic; ut nec impij omnes à felici fortunâ excluderentur, nec boni omnes aduersâ premerentur: sed tam in bonos quàm in malos, bona malaque huius vitæ fors divideretur promiscuè. Hoc inde demum consecutus, ut nec alienæ felicitati inuideam, nec verò etiam infelicitate perturber.

§. I.

Quare via impiorum prosperetur, non intelligemus perfectè, nisi in nouissimis eorum. Ut modò acquirescam, sufficit scire me, Deum id sic disponere.

*Querela de
impiorum
felicitate
exponitur.*

Communissimam, maximeque inter cæcos mortales vulgatam, de Diuinâ Prouidentia conquerendi materiam aggredior. Mirantur passim homines, suis semper intenti commodis, eccur Deus hominem crearit tam indigum rerum omnium, tot fortunæ casibus expositum, tot miseris morbisque corporis subiectum, cùm facile, nulloque negotiò, aut vllò suo incommodò, potuerit hæc aliter condere & ordinare. Quòd si respondero, non sic ab initio conditum hominem; peccatum primi Parentis intercessisse, primamque ordinationem interurbasse; ac proinde miseras omnes, fructus esse pœnasque peccatis debitas; hoc inquam si reposuero, tum verò velut agmine factò, Critici illi Diuinæ Prouidentia Censores inuolabunt in me, illudque tritum roties ob os obrudent; cur si miseriæ, peccatorum pœnæ sint, scelestissimus quisque extra miseras positus, bonis abundet, dignitatibus turgat, vitamque agat prorsus feliciter? Quid quod & Prophetæ Hieremiæ sit ista querimonia? *Quare, inquit, via impiorum prosperatur?* an ut foueatur impietas? Neque hoc tantum; sed sint sanè felices, sint diuites, sint potentes: verum cur

Hic. 11.

cur id permittit Deus, vt potentiâ suâ bonos opprimant, expo-
 lient, pessumdent; quasi verò felicibus esse non detur, nisi per
 iustorum calamitates & ruinam. Hoccine est iustum esse, iusti-
 tiæque ordinem obseruare! Egrè ferebat id vel ipse Habacuc:
 idcirco querelas hominum modeste Deo referens: *Quare inquit*
respicis super iniqua agentes, & taces deuorante impio iustiorum se?
 id certè non videretur tolerabile. Castigare scelestos deberet Deus;
 quod si nolit, saltem fauorem bonis subtractum, indecens est
 impiis impendere; quasi verò pro scelestâ vitâ mercedem præ-
 miaque reportarent. Quæ demum hæc Dei est gloria, quæ Pro-
 uidentia, præmiis animare scelera? quæ iustitia, miseris vltro
 ingestis, virtutis studiosos exanimare, & sic virtutem tandem
 tollere?

2. Querelas, imò injurias, quas in Deum congeris, audio Cen-
 sor importune: iniurias non libet reponere. Tamen cum Epi-
 cteto *Ego Deum apud homines defendam.* Ac imprimis, cum Dei
 Majestatem voces tuæ impetant, certè à Deo hæc omnia proue-
 nire & disponi in hunc ordinem, fatearis necesse est. Procul
 dubio inquis, nam hoc est, de Deo quod queror. At verò, hæc
 ipsa, & quidem sola ratio sufficit, vt hæc omnia quietus videam,
 & tranquillus patiar. Si enim hæc à Deo facta est rerum distri-
 butio, certè facta quia voluit. *Omnia enim quæcumque voluit, fe-
 cit,* neque voluit quicquam nisi de industriâ. Quod si voluit, il-
 lico iustum est quod fecit. Idem enim est iustum quid esse, &
 id velle Deum, vt rectè D. Cyprianus *Cuius voluntas,* inquit, *sola,*
& vera iustitia est.

*His refellere
 sufficere
 deberet hæc
 à Deo sic
 ordinari.*

Cypri 1 de
 Singul.
 Cleric.

3. An verò sim ego vsque adeo impudens, vt Iustitiæ Diuinæ ra-
 tiones sigillatim mihi exponi postulem, aut iustum id esse ne-
 gem iudicium, cuius momenta omnia arbiter ego non discusse-
 ro & approbaro? Enim verò quis eò dementiæ prouehatur, vt
 causas omnes in supremo Regni Concilio diiudicatas, sibi ex-
 hibendas esse proclamet; neque iustam esse sententiam, nisi quæ
 sibi discussis omnibus riteque expensis, plenè fuerit comprobata?
 an non is risum moueat modeste agentibus, Senatoribus autem
 stomachum? certè vt parùm dicant, illud tamen magnâ ratio-
 ne ingerent, *Quis te constituit iudicem super nos,* & quidem au-
 ctoritate publicâ sententiis ferendis prepositos! Hoc certè tibi
 longè potiori iure sanctissimæ Trinitatis aulâ opponet quisquis
 es,

es, quis te constituit Iudicem super nos?

Ordinatio-
nis huius
iustitiam,
in die Iudi-
cij videbi-
mus.

Et verò, an illud oblitus es modo, id quod modò exposui, non esse nos cò ingenij acumine, diuinorum decretorum rationes percipere qui possimus, nisi omnium omnino rerum circumstantiarumque complexus euoluantur? & hos mente tam infirmâ circumplecti qui possis? Acquiesce tandem, Mortalis, quisquis es, & debilitatem tuam agnosce, tempus aperiet omnia; illud nempe, diiudicando orbi præstitutum. Nunc certè patiendi tempus est emendare quæ non possis, tunc erit iudicandi. Et quod præclare monet Augustinus, *De hóc quoque manifestabimur, quàm iusto iudicio fiat, ut nunc tam multa, ac pene omnia iusta iudicia Dei, sensus mentesque mortalium lateant: cum tamen in hæc re, piorum fidem non lateat, iustum esse quod latet.* Adde, & iustum esse quod lateat. Neque enim præclaram hanc Augustini sententiam sic tantùm intelligendam esse video, quasi si id velit enuntiare solummodo, nos in claro extremi iudicii die, cum manifestabuntur vniuersa, rationes omnium decretorum Dei liquidò percepturos, ad quas nunc cæcutimus: verùm & illud etiã luce clariùs nos visuros assero, benè iustâque Dei ordinatione factum fuisse, vt rationes illæ nos laterent modò, oculisque nostris subtraherentur; idque vnicum debuisse nobis nunc sufficere, iustum esse quod fit.

Aug. l.
de Ciu.
c. 2.

Interim
humanis
rationibus
hæc nò sunt
expenden-
da sed Di-
uina.

Cæterùm, si humanarum rationum trutinâ rem expendimus, illud sanè cum Augustino fateri cogemur. *Ante faciem meam laborem inextricabilem video, vt cognoscam quomodo iustus sit Deus, & res humanas curet; & non sit iniquus, quòd peccantes & scelera facientes, felicitatem habent in hæc terrâ; pij verò temptationibus plerumque & in laboribus fatigantur. Magna difficultas est hoc scire.* Neque mirum quod Augustino difficilis visa sit hæc res. Certè de se, hæc cogitatione percusso fatetur Dauid ipse, *Pene moti sunt pedes mei, pacem peccatorum videns. Et labor est ante me, donec intrem in Sanctuarium Dei, & intelligam in nouissimis eorum.* Fateor itaque cum Augustino, inextricabilem esse laborem, scire quomodo iustus sit Deus; & rursus quod *magna difficultas est hoc scire.* Verùm id etiã video, nullam difficultatem esse, hoc nolle scire; nulliusque laboris esse, iustum esse credere, quod ignoro, quomodo iustum sit. Nulla mihi iam indagandarum rationum incumbit necessitas: intelligam id penitus in nouissimis

5.
Aug in
Psal. 74.

Psal. 74.

cor 1128

eorum, cum intromissus fuero in Sanctuarium Dei, vbi caussam suam coram toto orbe acturus, & euicturus est iustus Deus: isthic videbo, planeque perspiciam. Iustum fuisse quod nunc facit; meum iam est, id quod rationis lumine clarè conpictus iudicabo; cæcè nunc, sed piè credere. Hoc Christianum est, hoc mentis Deo subditæ & deuotæ.

§. II.

Felicitate impiorum vititur Deus, vt nos magis in Fide confirmet, præsertim Resurrectionis & vitæ aternæ.

6. **V**ERùm, simulatque oculos mentis, ratiocinationibus humanis hâc in parte conquirendis occludo, Deus bone, quanta sese offert supernaturalis lux, quâ ingentes profus, diuinasque rationes discerno, quibus felicitatem impiorum rectè à Deo procurari, euidenter videam, planissimeque dijudicem? Ac imprimis istud illico occurrit, sceleratorum prosperitatem, ingentem esse confirmationem fidei meæ: liquido enim video, aliam necessariò debere esse posthâc vitam, præter hanc miseram quam nunc viuimus, vel potius infeliciter trahimus. Docet id me primò Clemens Romanus Pontifex. *Hoc ipsum inquit, quòd in præfenti vitâ non redditur unicuique pro actibus suis, indubitabilem fidem facit scientibus, quod iudicium erit: & verò ratio id euincit manifestè. Etenim Deo imputas, quererisque fortunati quod sunt pessimi: Deum itaque esse fateris tu, fortunas qui distribuatur. Rectè. Iam verò istud vrgeo; an vllâ in parte, iustitiæ limites Deum excedere posse credis? non autumo, nisi id etiam statuas, possibile esse, non esse Deum. Quòd si verò non possit non esse iustus Deus, certè non potest non punire tandem aliquando scelera, nec virtuti debita præmia semper poterit denegare. Iam verò, nonne id fateris, improbos hâc in vitâ felices esse, non castigari eorum scelera, vitam ducere iucundissimam; probos verò non nisi miseris implicari? sanè hoc tute ipse fateris, hæc enim tibi conquerendi tota est materia. Itaque necessariò si mentem aduertis, aliam post hanc esse vitam fatearis oportet. Nam vt rectè vrget D. Chrysostomus, *vbi qui bene hic operati fuerint bonis**

Primum bonum quod ex impiorum felicitate refert iustus, est fidei confirmatio.

Clem.
Rom. 1.3.
recognit
in medio.

D. Chryf.
hom 9 in
2. Cor. 4.

Y

bonis fruuntur; ubi autem mali contrariis, nisi sit futura vita quædam posthanc? Aut id planè concludendum est; aut dicendum, Deum iniustum esse posse: quod quidem dictu est execrabile, & vero re ipsâ vt sit, nullo pacto est possibile.

En, vt felicitas impiorum, quæ humanis oculis expensa, Dauidis quoque pedes, quasi in lubrico positos, in lapsum impellebat, nostræ Fidei sit fulcimentum. Non intelligimus cur floreat scelerati, cum adhuc in flore sunt; in nouissimis autem eorum intelligemus, aliam superesse vitam, alia gaudia, aliam felicitatem, aliam denique expectationem nostram, præ eâ quam nobis præterdit miseræ huius terræ fucata felicitas & voluptas; alias denique esse miseras & supplicia præter ea quæ modo perfentiscimus & horremus. Et verò sola ea spes expectatioque sufficit, vt cum ingenti animi tranquillitate, videamus totum hunc fortunæ cursum, labilesque spes hominum, isthic depressas, isthic eleuatas, vbique caducas. *Pacem itaque peccatorum videntes*, dicamus illico. *Omnis consummationis vidi finem*, finemque cum video, felicem tandem exspecto, quem verò fortunati illi habituri sunt, id illi relinquo, qui nouit moderaturque omnia. Id certe impiorum deploranda felicitas mihi confert boni, quod fidem meam penitus confirmet.

7.

§. III.

Felicitas impiorum iustos confirmat in Spe.

*Secundum
bonum est
augmētum
Spei.*

Quid, quod impiorum prosperitas, spem Christianam mirum in modum acuat atque extimulet? idcirco enim malis & sceleratis in hac vitâ, bona quædam largitur bonus Deus, vt toti orbi constet, quàm munificus futurus sit remunerator, tum cum perfectis gratiæ operibus mercedem *plenam & cogitatam*, & *super effluentem* daturus est Deus, sibi tam chara capita æterno deuincturus amicitia vinculo; cum tam liberalis sit tamque profusus modò, vt sceleratorum sibi que rebellantium quædam bona opera (naturæ tamen fœtus & non gratiæ) eaque adhuc multis sceleribus intermixta, tot bonis, tantâque naturæ felicitate compenset. Cogitatio hæc diui Chryostomi est, eoque digna deducenda

8.

Luc. 6.

D. Chry.
ho. 67. ad
pop.

ducenda est paululum, ut percipiatur vis.

9. Illud sanè mihi facile quiuis dabit, neminem esse adeo peruersæ mentis ac perditæ, qui non aliquid agat laude dignum, quodque morale saltem, hoc est naturæ rationique consonam sortiatur bonitatem. Crudelis ut sit Tyrannus, aliquando tamen misericordiam victis exhibet, naturæque propensio insitam animo emollit ferociam: neque qui in omnem luxuriam proiectus est, idcirco iustitiam non colit; neque qui iniustus, alia humanitatis, imò ne Religionis quidem erga Deum, deserit officia: Res hæc in confesso est. Attendite nunc genium indolemque Dei: certè tam generosa est, ut ea ipsa qualiacumque bona opera, nolit omnino abire indonata: id verò in alterâ vitâ præstari cum non possit, utpote ab omni felicitate isthic extoribus; in hæc confert quidquid postulari possit præmij, ne quidquam omnino favoris, in alterâ post hanc vitâ, quasi iure aliquo possit expeti, aut bonum aliquod opus in rationes computumque deduci. *Quid si fuerit peccator aliquis, verba sunt Chryostomi, sexcentis malis coopertus, & qui in pluribus illorum, insanabili morbo laboret, qui rapiat, qui fraudet, idcirco prospero rerum successu fruatur, ne mercedem isthic repetat.*

Impiorum hic Deus felicitate quadam bona opera remuneratur, ut postea plene castiget eorum mala.

Chrysof. hom. de adversa valetud. tom. 5.

10. Contrâ verò, cum iustum vides affligi, illud recum reputa, neminem adeo accuratum esse, qui non aliquando à recto deflectat tramite, neque adeo bonum, quin aliquid aliquando faciat mali. Idcirco hic patitur inquit Chryostomus, *ut purus hinc abeat, nihilque puniendum reitet.* Quòd sanè præclare Lazari confirmat exemplo. *Quoniam ergo, inquit, & Lazarum habere quædam peccata contigerat, & diuitem aliquod bonum habere: propterea dicit Abraham, nihil hic require, bona illic Tua recepisti, & Lazarus mala sua.* & ne quis id me ita dicere credat, inquit Chryostomus, certè ipsissima Abrahami verba sunt *Tua* nimirum & *Sua*, hoc est, quæ tibi debentur, & quæ Lazaro. Quod ut euidentiùs declaret Abraham, non dicit *Accepisti*, sed *Recepisti bona tua*: nam quod accipitur non semper debetur, debetur autem quod recipitur, bona itaque quædam debebantur Epuloni, Lazaro autem quædam mala. En verba Chryostomi; Epulonem alloquitur. *Fecisti aliquid boni? recepisti opes Tuas, sanitatem Tuam, delicias, potentiam, honorem: nihil debetur, recepisti bona Tua.* Tum ad Lazarum orationem deflectens. *Quid igitur?*

Iustus hic Deus ob quædam ipsius mala castigatur, ut postea plene remuneretur.

ibid. Luc. 16.

nihilne Lazarus peccauit? imò verò. Et Lazarus similiter mala, scilicet sua recepit. Cùm tu Tua bona recepisti, tum Lazarus mala, idcirco nunc iste consolatur, Tu vero cruciaris. Iuste omnino, & rectè, cum enim Lazarus, pro perperam factis, patiendo satisfecerit; puniri non potest, nihil debet: cumque pro rectè factis nihil ei admodùm sit perfolutum, adhuc ei debentur omnia. Tibi verò pro bene gestis præstita cùm sint omnia, nihil debetur præmij: at quia debitorum suppliciorum nihil exoluisti hæcenus, in pleno ære Deies, debes omnia, & quia æquitas id exigit, solues omnia.

Non igitur
sibi blandiatur
impii si hic
sint felices.

Mentem huc aduertite, quocumque fortunati esse vultis & dici. Fortunati si estis, & nihilominus Dei hostes & peccatores; huius æui, terræque fortunatos vos credite; non alterius & æterni. Duret, si fortuna sic fert, eò quò viues tempore, fucata illa quâ deliniris felicitas; at verò æternitate totâ tibi quid fiet? Bona dat nimium tibi benignus Deus, diuitias largitur, dignitates impertit & honores; tuque diuinis beneficiis, in iniuriam benefactoris abuteris. Non percipis interim irati Numinis esse timenda beneficia? Nihil deliciarum, nihil felicitatis tibi detrahit, vt nihil tibi debeat, si fortè rectè quid egisti: rationes interim tecum pro sibi à te debitis initurus, vt liquidissimas, ita & rigidissimas.

Largitur enim felicitatē hanc Deus, vt postea districte iudicet & puniat.

Vin plura? certè cùm Dei arcana consilia tetigerimus, illud etiam dicam vt aurē tibi vellicem, nimiumque ne tibi de felicitate blandiaris. An nescis diuitias, fortunaque eò consiliò tibi à Deo submitti, vt maiori vt sic dicam animo, te in extremò totique orbi conspicuò iudiciò arguat, securiusque condemnet? Cur sic inquires? dicam. Causæ suæ æquitatem, omnibus creaturis conspicuam facere cùm statuerit; idcirco felicitati tuæ, cùm possit, nihil detrahit; vt omnibus constet, nihil omnino rationis afferre te posse, cur eò audaciæ prolapsus sis, vt tam beneficium Numen te non puduerit iniuriâ impetere, eiusque tam iusta imperia detrectare. Felicem te facit, quamuis peccatorem, vt tandem aliquando *iusiificetur in sermonibus suis, & vincat eum iudicabit.* psal. 50.

Audi Ambrosium hæc in Iudâ exaggerantem. *De Iudâ Proditore, inquit, hæc colligere licet: qui & Apostolus inter eos electus est, vt loculos pecuniarum, quos pauperibus erogaret, commissos haberet;* 13.
Ambt. l.
9. offic. 6.
15.
ret;

ret; ne videatur quasi inhonorus, aut quasi egenus Dominum prodidisse. Quid deinde? Et ideo ut iustificetur in eo Dominus hec ei contulit, ut non quasi iniuriâ exasperatus, sed quasi preuaricatus gratiam, maiori esset offense obnoxius. Optime Ambrosius & Iudæ & tibi. frustra id iam quidem Iudæ, nisi quod Iudæ, id & tibi diceretur, quisquis es peccator, & cum dici sic ambius, peccator fortunatè. Quod si rerum omnium egenus fuisses, certè tot furta, iniustasque technas, paupertati depellendæ aliquo saltem modo poteras imputare; Quod si calamitatibus, dedecore & ærumnis te Deus oppressisset, vindictæ de tam seверо Domino sumendæ causâ ei te bellum indixisse, legesque tibi imposiras excussisse, malè quidem, tamen in speciem potuisses obtendere: at iam quid dices? quò te vertes? quid afferes excusationi? quomodo causam tuam orbi iam probabis? Nescio sanè. Illud videt

Deut. 32. orbis vniuersus quod *incrassatus est dilectus & recalcitranit; incrassatus, impinguatus, dilatatus, & nihilominus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo.* Habemus fatentem reum, & eò tacente res ipsa loquitur; euicta causa est: itaque *veniat mors super eos & descendant in infernum viuentes.* Percipitis tandem, cur malis bona det bonus Deus? *ut iustificetur in eo Dominus, & causam suam contra omnes obtrectatores euincat, cum iudicarit.*

14. Nunc verò ad vos mihi sermo est Auditores. Quisquamne inter vos est, qui operum suorum sibi mercedem integram in hoc mundo præstari desiderat, plenamque omnium quæ sibi debentur præmiorum epocham, nihil vltra petiturus velit dare? Felicem modò te hîc reddat Deus, vis ei cœlestem, quam tibi daturus est gloriam transcribere, & omne debitum condonare? Minimè verò inquis, absit hoc à me. Sapis profectò, sapias. Iam verò, an etiam adeò amens sis, vt vel minimam debitæ mercedis partem, & vt ita dicam atomum velis concedere, in hoc mundo fortunatus vt sis? terrena gaudia cœlesti gloriæ, corporis comoda deliciis animæ, æternis peritura vt æquipares, imò vt præponas? non arbitror adeò insanum te, nec tibi ipsi tam inimicum. Quòd si igitur æterna tanti facis, quid tantopere conquereris, terrena quòd tibi deneget, vt plena & integra tibi stet merces isthic soluenda, vbi cum datur quod debetur, debitum tamen numquam exstinguitur? Cur non tibi ipsi gratularis cum

ed hinc
Interimius
stus sepe
suarum ex-
speculatione
consolatur.
11011 111

affligeris; certus te, quæ debes supplicia patiendo delere, sic ut
 omni ære alieno liber, creditor ipse debitorem Deum possis li-
 berâ & exporrectâ fronte conuenire? Sanè hâc spe fretus, ride-
 bat miseras omnes laboresque diuinus Paulus. *Bonum* inquit, 2. ad Cor.
certamen certauit, hoc est multum mihi desudandum fuit, non 4.
 parua certamina sustinui, *cursum consummavi, fidem seruavi. In*
reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus
in illâ die, iustus Iudex. Repositam nimirum gaudet coronam
 integram, & reueruatam mercedem plenam, cuius admodum
 nihil in hoc mundo receperit; certò tamen recepturus, quia ju-
 stus est is, qui debet laboranti præmium; & benignus, æternitati
 illud cum reueruat.

Interim fatere modo, abs re esse quòd conquereris, prospera
 sceleratis; aduersa pijs cedere; fateberisque, fat scio, mentem
 Dei consiliumque si, prout exposui, intellexeris. 15.

S. IV.

Felicitas impiorum magnitudinem celestis Gloriæ demonstrat.

Patere igitur felicitatem eorum; tibi tam utilem,

*Tertium bo-
 num, quod
 ex impiorum
 felicitate,
 æterna
 gaudia de-
 tur intelli-
 gere.*

ADde quod ex eâ quam tantopere miraris sceleratorum ho- 16.
 minum felicitate, celestis quæ nos manet gloriæ magnitu-
 dinem, datur conijcere & inuestigare. Age sis, & quidquid ter-
 ra fert gaudij, quidquid deliciarum Imperatorum aulæ, quid-
 quid diuitiarum expoliata armis Prouinciæ, quidquid dignitatis
 euecta per vim fastigia, homini quem tu fortunatum vocas vn-
 quam contulere, ob oculos tibi propone, & si potes mente con-
 cipe; theatrorum acclamaciones, conuitiolorum luxus, chorea-
 rum gaudia, luxuriantium inanes risus, & steriles cachinnos;
 quidquid denique immodica conferre potest fortuna, cogitatio-
 ne designa. Designasti: iam verò sic tecum, imò mecum ago.
 Quod si tam munificus, imò tam profusus est *Dominus, iustus*
tamen Iudex, ut bona quædam opera, naturam tamen non ex-
 cedentia, & quidem tot tantisque sceleribus contaminata com-
 penset; quæ demum erit illa gloria, quæ delicia, quæ corona, quæ
 gratiæ perfecta opera, hoc est, Sanguinis à Deo homine profusi
 merita

merita compensabit? Si tam bonus est tamque liberalis erga hostes, Majestatis suæ iura per summum nefas infringentes; quæ tandem reposita est corona diligentibus se, quæ hæreditas filiis, per Filij sui dilectissimi Sanguinem adoptatis? Si talia impertit gaudia in exilio constitutis, in hanc lachrymarum vallem ablegatis; quæ demum serenitas erit in montibus æternis, in centro voluptatum, vbi flumina deliciarum *letificant civitatem Dei*. O Ierusalem cœlestis! Domus Dei! civitas sancta! patria dilecta! qualem ego te contemplor, cum exilij huius felicitatem aspicio!

Psal. 45.

17.

Contemplari eam veluti in ænigmate possumus. Auditores, cæ frui necdum possumus; descendendum est itaque e montibus illis æternis, quos iam mente conscendebamus: vallemque nostram repetentes, illud nobiscum iam reputate, quanti momenti sit, ingentem, de Deo Diuinisque decretis animo imbibisse opinionem? Cùm semel illud tamquam indubitabile statuerimus, bonum esse & rectum quidquid ager Deus, illico rationes sese magnâ copiâ offerunt, quibus singula defendamus. Adeo verum est, vt exposui, illud Ecclesiastici *Qui timet, hoc est, qui reueretur Dominum, inueniet iudicium, & iustitiam*, nempe Dei, *quasi lumen accendet*, vt plurimas inueniat rationes, quibus, iustum esse, quod non dubitabat iustum esse, rationibus conuictus asserat, & conuictum sese gaudeat. Nihil adeo videbatur difficile, quàm intelligere quo pacto iustus sit Deus, impiorum votis cum obsecundat; & tamen iustum id esse postquam statuimus, quàm facile fuit iustitiæ ante tam incognita rationes conquirere & inuenire?

Ecclesi. 3.

Acquiesce
igitur tam
iusti ordi-
nationibus
Dei.

Neque tã-
dum in ge-
nere patia-
ris impios
felicis, sed
etiã hunc
impium in
particulari
querit of-
fendicillã
est.

Neque tã-
dum in ge-
nere patia-
ris impios
felicis, sed
etiã hunc
impium in
particulari
querit of-
fendicillã
est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

est.

18.

Has itaque mente generatim complectentes, qui cetero post hæc, neque quidquam vltra inuestigate: sint felices modo, sint fortunati, sint diuites, fluant ex eorum votis omnia; qualia fuerint vota *intelliges in nouissimis eorum*. Neque quod iustum esse in omnibus sceleratis generatim creditis, id de nefario quopiam particulatim amplius exquirite, neque cur hunc Tyrannum ferat Deus, cur hoc scelus non impediat, cur nefarius hic tam amplè dominetur. Superfluum est quæstiones eiusmodi, specialiter instituere, vbi de iustitiâ generatim constat. Verum id video, homines plerumque non tam de sceleratorum bonis generatim, quam de huius nefarij qui præ oculis est, de huius impudici, de huius

huius truculenti à quo quis opprimitur, felicitate angere & potentia dolere. Hunc sublatum vellent, hunc depressum, hunc in ordinem redactum. Sint sanè in Indiis tyranni, sint impij in Iaponia felices, dominantur isthic scelera, parua de hoc nobis est curatio. An verò tu? Certè iam perspicio, non Dei gloriam, sed tuum incommodum has querimonias expressisse.

*Hic enim
Deus felices
vult, ut
per eum te
castiget.*

Quod si nihilominus Diuini honoris assertorem te dicis, eiusque gloriae cupidissimum; sis sanè, & permitte Diuis cætera. Puniet eos Deus, deturbabit de gradu, tastum coercebit, tum cum id erit ei gloriosissimum. Tu dehac re, ne cura. Interim id modo ad gloriam Dei conducit maxime, vt modò affligaris tu, vt opprimaris, vt mala sustineas, & malos feras patienter. Hæc Dei laus est, hanc à te expectat. Idcirco hoc scelus, hunc proteruum patitur, vt tibi per eum patientiæ materia, sibi verò laudis per te detur. Pœnas nonnunquam es commeritus: nefarius hic flagellum est, virga est quâ castigaris, vt post hanc miseram vitam, nihil tibi soluendum restet. Patere flagellum esse: castigato filio; flagellum fit ignis pabulum, filio hæreditas ex asse reseruatur.

19.

*Eum casti-
gaturus
suo tempo-
re.*

Iam verò, si nefarius ille virga tua est, cur conquereris eum tam potentem esse, florere opibus, florere fortunâ, florere dignitate? Virga est, & quæris cur floreat? vt tibi magis doleat, eâ cum percuteris. Quid ergo! Virgam esse vis siccam & emaridam? Et quæ tum tibi daretur patiendi materia, quod virtutis exercitium? quæ castigationis erit utilitas, vbi doloris non est sensus? Floreant sanè virgæ, floreant; & vt floreant, succum è terrâ trahant, baccis turgeant, in folia sese distendant, sint conspicuæ, sint virentes, sint floridæ; tempus erit cum cuncta diffluent, nihilque futuræ nisi flammis deuouendæ victimæ; filijs castigandis quondam vtilis, cæterum posthac inutiles futuri rami.

20.

*Tempus au-
tè tu Deo
ne præseri-
be.*

At inquires, longinqua est hæc spes, nimum durant virgæ hæc: cur non abijciuntur modò, cur tam diuturna eis felicitas? Ah querulum hominum genus! Longum tibi videtur tempus hoc quod exigimus? Audi Augustinum. *Quod tibi videtur longum, breue est. Vis esse longanimis? iunge te eternitati Dei. Nam attendis ad dies tuos paucos; & diebus tuis paucis vis impleri omnia. Que omnia? vt damnentur omnes impij, & coronentur omnes pij.*

21.

Aug. in
Psal. 91.

An

An non id video, contra omnem rationem id velle te? id enim vis, vt maxima pars orbis pereat, viuente te. Non hoc volo inquires, vnicum tantum, illudque scelestum planè caput diris deuoueo: hoc si aufertur, plana mihi posthac sunt omnia. Næ tu causam tuam, sed non Dei, agis præclarissime! At verò non id perspicis, eodem profus modò alium de aliò, sibi æquè ac tuus tibi infestò, tertium de tertio æquè vt sibi videtur sceleratò ac tuus tibi, conquesturos? Nemo certè ferè vnus est, qui non aliquem sibi habeat infestum, quem sublatum cuperet, eodem quò tu iure. Neque verò tu ipse is es, quem non aliquis sibi obstaculo esse retur, licet id nescias. Quid ergo? an illico omnia destruenda sunt, vt conquerentium votis Deus satisfaciat? Certè & tu in numerum eorum venies, quos de medio tollendos statuit humana fatuitas. Ridicula hæc planè sunt, & indigna quæ tranquillitatem nostram perturbent vota. Floreant, vireant scelerati, castigentur, deprimantur; verùm *Deus*, vt ait Augustinus, *impleat ea in tempore suo*, hoc est tempore à se præstitutò. Tempus nostrum angustum est nimis & breue; & angustior nobis adhuc mens est, quàm vt se ad ea *que Deus posuit in suâ potestate* tempora designanda queat extendere, & explicare.

§. V.

Rectè tamen nec solis malis bona, nec solis bonis mala eueniunt: vt hinc discas, nec que vocantur bona, vera bona, nec que mala, verè mala esse. hinc vtraque aestima prout sunt, non prout nominantur.

22. **H**Actenus bellè. Verùm inquires, illud exinde rursus exurgit difficile, quòd nec omnibus sceleratis fortuna semper faueat, nec iustis omnibus sit aduersa: & rursus plurimi impij miserijs ingentibus implicentur, vbi boni quamplurimi sunt in delicijs. Quid hinc repones? Prouidentiam Numinis hinc quòd pactò vendicabis? Difficultatem hanc magnam sibi proposuit, in omnibus magnus Augustinus. *Nunc verò inquit, quando non solum in malo sunt boni, & in bono mali, quod videtur iniustum;*

*Quæritur
cur bona
& mala
huius vite
dentur iu-
stis & im-
pijs promi-
scuè.*

Aug. l. 10.
de Ciu.
c. 2.

Z *verum*

verum etiam plerumque (quod quidem est verissimum) & malis mala eueniunt, & bonis bona proueniunt; magis inscrutabilia sunt Iudicia Dei, & inuestigabiles viae eius. Alio vero loco explicatius. Non enim soli boni plenas habent domos rebus necessariis; aut soli boni vel salui facti sunt, vel ab egritudine conualescunt; aut soli boni filios habent, soli boni pecuniam, soli boni cetera apta huic vite temporali atque transeunti: habent haec & mali; & aliquando desunt bonis, sed desunt & malis; & plerumque istis magis quam illis, aliquando illis quam istis potius abundant. Permixta ista temporalia Deus esse voluit. Inscrutabilia quamuis haec Dei iudicia, inuestigabilesque vias dicat Augustinus, ipso tamen duce, difficultatem hanc vt spero superabimus, cum summam Diuinæ Prouidentiae rationem intelligemus.

Aug. in
Psal. 66.

Ratio prima D. Gregorius; vt nemo sibi de felicitate blandiatur.

Urget difficultatem D. Gregorius, eique enodanda lucem aliquam rationemque praefert, quæ non parùm felicium animos domet, voluptatemque nimiam infringat & temperet. Audi Gregorium. Cum bonis hinc bene est, & malis male; incertum est valde, vtrum boni idcirco bona accipiant, vt prouocati ad aliquid melius crescant; an iusto latentique Dei Iudicio, hinc suorum operum remunerationem recipiant, vt a premiis vite sequentis inanescant; & vtrum malos, idcirco aduersa feriant, vt se ab æternis suppliciis corrigendo defendant; an hinc eorum pœna incipiat, vt quandoque complenda, eos ad vltima gehennæ tormenta perducant. Ideo, inquit, iustis felicitas semper suspecta est: verentur enim ne mercedem, quam in cælis expectant, hinc cælò excludendi recipiant. Vnde fit, verba Gregorij sunt, vt sancti viri magis in hoc mundo prospera, quam aduersa formident. Ratio D. Gregorij, si hominem attendas, optima est; cum enim incertum nobis sit, quem tandem exitum sortiturae sint res nostræ; suspecta semper nobis esse potest, praesertim nimia prosperitas, ne ea sola sit merces operum. Atque hinc conijcere licet, quæ ea tandem sint bona, quæ tam tristem nata sunt ingerere suspicionem.

23.

D. Greg.
s. Mor.
c. 1.

Ratio 2. D. Augustini, vt discamus esse bona bonis propria, & mala propria mala.

Verum, cum Deo sit perspicuum qui demum felicem habituri sint, vitæ exitum, qui verò infelicem; adhuc id explicandum restat, cui non omnibus bonis bona, malis autem mala tribuerit. Si enim terrena felicitas bona est, certè non aliqui profus boni, ab eâ penitus fuerant excludendi: sin mala, omnes planè mali, & non aliqui tantum illâ fuerant castigandi. Hunc nodum

24.

Aug. l. 20: dum sic, & sanè feliciter, soluit Augustinus. *Quamvis ergo nesciamus, quomodo Deus ista faciat vel fieri sinat, apud quem summa virtus est, summa sapientia, summaque iustitia; salubriter tamen discimus, non magni pendere seu bona seu mala, que videmus esse bonis malisque communia: & illa bona querere, que bonorum, atque illa mala maxime fugere, que propria sunt malorum.* Quæ demum ista? sanè, virtus animi, diuinæque Gratia, tam quæ actualis dicitur, quam quæ habitualis est, animamque sanctam facit, & ius Gloriæ tribuit, in hac vitâ sola bona sunt, bonis propria: in futura verò, ipsa Gloriæ consecutio. neque præter hæc, vlla bona sunt, quæ boni tam præclarò nomine mereantur appellari. Iniustis propria mala sunt, mala mentis affectio, peccatum, & hoc consequens Gratiæ sanctificantis; hoc est, iuris ad cælestem regnum amissio, perpetua denique peccati merces, condemnatio. hæc mala adeò mala sunt, vt sola mala sint.

25. At quis id eredet, inquires? nemo non aliter sentit. Sic est. Verum cum bonitatem peruersitatemque rerum discernere Dei solus sit, cui, quid quæque res sit, intimè & soli penitus est perspectum; eius certè, nisi decipi volumus, iudiciò decidenda est hæc res, & non opinione vulgi, temerariò rerum arbitriò. Igitur quid iudicat Deus? vide quid egerit. malis dat hæc quæ tu dicis bona, nec tamen omnibus; mala itidem, vt vulgus ea appellat, bonis inmitit, nec tamen omnibus, nec etiam solis. Cur id agit? dicam cum Senecâ, nescio an ex commercio cum D. Paulo, lumen ei aliquod naturam superans adhæserit. Hoc, inquit, est propositum Deo, sapienti viro ostendere, hæc quæ vulgus appetit, quæ reformidat, nec bona esse nec mala: apparebunt autem bona esse, si illa non nisi bonis viris tribuerit; & mala esse, si malis tantum erogauerit. Quid præclariùs commendandæ Dei Providentiæ dici potest? quid ad rectè de rebus ex Dei mente iudicandum, afferri poterat illustrius?

26. Nugæ sunt profectò, & ad triuia, stolidamque sæcem omnia tumultu peragentem, ablegandæ sunt hæc voces; mala est paupertas, mala liberorum amissio, mala dignitatis iactura, mala plebis seruitus, mala agrotudo, mala mors. Neque minus illæ corrigendæ sunt, quibus recta valetudo, honores, diuitiæ, corporis commoda, liberorum procreatio, & cætera his similia, à vulgo Bona per errorem sanè grauissimum, nominari solent. Ex-

Ratio 3.
Seneca, vt ostendat Deus, hæc quæ vulgo vocantur bona & mala, non esse quod vocantur.

Hoc probatur.

pungenda, inquam, sunt hæc nomina, quæ nihil habent rei, ap-
 paratûs verò mendacique plurimum. Hoc certè nos doceat
 Dei, ea prout sunt & non prout appellantur, distribuentis au-
 thoritas. Si enim accuratius rem perpendimus; certè si bona ea
 essent, vera & sincera, quæ vulgus inconditum dicit bona, an ea
 sinceris sibi que dilectissimis amicis, hostibus suis danda, subtra-
 heret; amicitia tam exactus cultor Deus? Rursus, si vera mala
 sint quæ passim dicuntur mala, an non illa hostibus suis punien-
 dis impenderet, quibus iam amicissimi quemque sæpenume-
 rò exercet? Denique si bona sint quæ vocas bona, an ea quibus-
 dam amicis tantum, nec tamen maximis, impertiret; his vero
 quibus familiarissimè utitur prorsus inuideret? Absit hoc à Deo
 si iustus est, si sincerus est, si amicis verè amicus est. Quòd cum
 certè sit, & ita quidem sit, vt non possit non esse id quod est,
 cumque putatitia illa tum bona tum mala, passim bonos inter
 malosque dispersa à Deo, sic quasi temerè, videamus; fateamur
 certè, neque morbos mala esse, neque tentationes mala, nec ege-
 statem, nec aduersam fortunam, vera mala esse; nec rursus pro-
 speram sortem, diuitias, delicias corporis, commodam valetu-
 dinem, honores, & quidquid natura adamat, esse vera & solida
 bona. Res manifesta est, de nomine laboramus. Vt quid ergo
 tam honestò nomine passim compellantur? Dicam: quia passim
 gaudemus decipi, & decepti in errorem alios trahere; ne soli de-
 cipiamur, mendacia nobis inuicem miseri imponimus, & quod
 miserrimum est, mendacis delectamur. Vt autem mendacio fu-
 cum detrahat, promiscuè tum bona tum mala distribuit, æquus
 rerum expensor Deus.

Tantum in-
 strumenta
 sunt unde
 facias bene
 vel male.

Quid ergo sunt, inquires, si nec bona sunt, nec mala sunt? il-
 lico respondeo, instrumenta sunt quibus mala possis agere, &
 verò etiam bona. Quis enim id mihi persuadeat, diuitias mala
 esse, quibus video humana commercia sustineri, tot opera pieta-
 tis misericordiaque exhiberi, templa construi, religionisque di-
 gnitatem sustentari? Quis verò ea mihi bona esse obtulerit,
 cum illud liquidò constet, ex iis rixas fere omnes, lites, periuria,
 inimicitias priuatas inter homines, inter Principes verò bella et-
 iam crudelissima exoriri? Contra verò quis paupertatem mihi,
 tanquam bonum, rectè commendauerit, quam tot furtis, tot ra-
 pinis, tot homicidiis prouinciarumque deprædationibus ansam
 dare,

27.

date, quotidie experimur? Rursus quis Malum esse paupertatem asseruerit, ex quâ omnis in Republicâ officiorum, artiumque nata est varietas, prout sequenti Tractatu demonstrabimus? Tandem clarè id perspicio, per morbos, per ærumnas, per egestatem, per omnia denique quæ dicuntur mala, plurimos cælum petere, & obtinere; plurimos etiam miseras has, æternis commutare. Neque id etiam obscurum est, sed planè manifestum, diuitias, honoresque quibus plurimi ad inferos degrauantur, aliis id felicitatis præstitisse, vt perituris aliquando diuitiis, æternas numquam extinguendas emerint & compararint.

Quod ser-
go bonis
male uti-
tur impij,
non id Deo
imputan-
dum sed
vitijs utre-
tium.

28. Quid ergo tandem dicendum est, quomodo loquendum? Sic statue & dic, omnia & bona esse posse & mala: bona, si bene iis utaris; si male, mala. Mala itaque non sunt, sed cum sunt, tu facis mala: bona verò cum fuerint, bona certè vt essent, tu fecisti. Rectissimè Augustinus: *Omnia ista bona sunt, sed unde facias bene, non quæ te faciant bonum.* Addamus nos: tum verò si es bonus tu, si ex eis, aut per ea facias bene. Penicillus neque bonum facit pictorem, neque adeò malum; bonus vrcumque sit, malusque vt vulgò loquimur penicillus. Illo qui bene utitur, bonus est Pictor, qui malè, malus: neque præstantia instrumenti artificem commendat, sed rectus vsus. Ita sunt omnia: instrumenta sunt, vsus verò bonus an malus vt sit, id penes te est. Non igitur mihi post hac importunus quisquam obstrepat, quæratque cur Bona Deus, hoc est, instrumenta virtutum cur promiscuè bonos inter & malos distribuerit. Illud si vult petat, cur tam peruersè instrumentis sibi à Deo subministratis utantur scelerati; & hoc in Domini sui dedecus, suamque perniciem conuertant, quò bene laudabiliterque poterant frui. Tum verò statim regeram, id quidem ex maleuolo hominis arbitrio, maloque libertatis ingenitæ vsu ortum trahere, non verò ex hoc capite, quod non summâ cum prudentiâ, summoque consiliò, vt iam vidimus, hæc quæ vulgus vocat bona aut mala, bonos inter & malos promiscuè fuerint distributa. Maneat igitur, diuisionem hanc tam æqualiter inæqualem, bene recteque institutam.

Aug. ser.
3 de 98.
in noc.

Z 3

VI

hanc quodlibet experientiam. Malum esse pauperem
 -miserum. ex def. omnia officiorum. VI.
 -miserum. ex def. omnia officiorum. VI.

Ostenditur divisionem illam fortunarum aliter institui non de-
 buisse, adeoque nec potuisse, nisi eò modo quò iam facta est.
 Itaque ne felicitati aliena inuide, & alienis malis acquiesce.

Acquiescē-
 dum est di-
 stributioni
 bonorum. &
 malorum. &
 promiscuam
 prout aucto-
 ritate facta
 est.

Deo. cui
 regit omnia.

Probatum
 quia nemo
 homo ca-
 pax est, qui
 sigillatim
 & bene,
 quin imò
 aliter ea
 distribuat.

29.
 8.
 30.
 Quid iam vobis est animi, quis sensus Auditores? an posthac
 tritum illud sed vt parum dicam, temerarium oggeretis,
 Quare via impiorum prosperatur? acquiescerisne iudicio illius qui
 dat omnibus prout vult, neque vult quidquam, nisi quod æquum
 est? Bene est. Alijs tamen lubet ascendere: non enim diuisio-
 nem hanc fortunarum tam promiscuam, iustam solum esse con-
 tendo, sed nec aliam esse debuisse, adeoque nec potuisse, aliter
 institui. Causa securus, id constanter assero.

Hic vero subrides tu, fat scio, humeros contrahis, supercilium
 eleuas & frontem rugas. Aliquid, vt video, hic tibi non placet;
 non vique quaque a Deo actum est bene. Verum age, consera-
 mus manus si placet. An vero tu, superciliose Censor, cui nul-
 lum non admordere sunt delicta; an tu tibi tam amice abblan-
 dis, vt fortunam cuique suam, te melius consignaturum fuisse
 tibi persuadeas? Tentanda sane hæc res est, erroremque solum
 si fieri potest, dedocendus tandem Deus. Illud itaque sic statue,
 omnes omnino quotquot in orbe sunt diuitiæ, omne aurum ar-
 gentumque quod aut fert India, aut quod ex terræ visceribus
 hactenus erutum toto vagatur orbe, penes te esse sequestratum:
 nihil pretiosi esse, quod non in manu tuâ sit erogare, distribue-
 re, retinere prout libitum fuerit: ceteros omnes pauperes esse,
 omnium egenos, nihilque expectare nisi a te. An tibi sat virum,
 imò sat sensus & iudicij esse arbitraris, diuisiōnem hanc qui pos-
 sis, non dico absoluere, sed vel instituere & inchoare? Si non;
 quid conuerteris id factum, quod vt velis, emendare tamen non
 possis? Si etiam; itaque rem ordite, si placet, neque iam verbis,
 sed rebus ipsis dirimamus rem.

Ostenditur
 id experiē-
 tiam fieri ad
 rem.

31.
 Dic igitur sodes. Quis primus esset, cui diuitias assignares?
 Egomet ipse, inquis. Facis profecto non illepidè: à se ipso enim
 charitas incipit, ordinata vt sit. Verum quantum aris, quantum
 auri

auri & argenti ex totâ congerie extraheres, tuosque in thesauros consignares? Quot festertium millia? auri quot milliones? non enim nisi unâ tantum vice potes eligere, ne numquam absol-uamus rem. Quid hæres in ipso limine? quid tam cito dubitas? an iam subducendi sunt calculi? an prius statuendum, quantam habiturus sis familiam, quot procreaturus sis liberos, quam obi-turus dignitatem, quæ expensæ faciendæ, priusquam id scias quæ tibi sint sumptibus sustenturæ diuitiæ? Id verò si prius sta-tuendum est tibi, age cogita tecum ipse, antequam de te quid statuas. Verum ut totius orbis expectationi facias satis, te pro hæc opportunitate præterito, ad prospiciendum cæteris abea-mus, ne totus, si diu morandum est, in te irruat offensus orbis. Si tamen de te ipso statuere certi quid non possis, quid alijs fa-cturus sis, facilis iam est coniectura. Pergamus tandem ad cæ-teros.

32. Dic saltem amabo; quis ex omnibus quotquot sunt homini-bus, à te secundus erit, cui partem suam munificus assignes? Quid rursus hic circumspicis, quem tandem designas oculis? En fratrem tuum hic penes te: nullus sanè hoc tibi coniunctior naturâ & sanguine. Quid caput moues? Frater, inquis, est, at noui fratrem: eum nempe qui mihi parentum amorem blandi-ciis falsimoniiisque subtraxit perfidus; iam me adorât, à me cum totus pendet. Noui ingenium viri, hercle, indonatus mihi abibit hodie; recedat modò, cras videro. Næ tu elatò nunc es animò vir bonè, fortunarum factus arbiter. Verum si tam citò lites moueantur & iurgia, quando demum finienda est hæc distribu-tio, quam ne quidem datur incipere? An non hic expectandæ sunt totius orbis querimonix & clamores execrantis te reipub-licæ, laboranti mundo quòd non subuenis?

33. Verum stultus ego sim & demens, lateri tuo si adhæream, speremque te quidquam acturum rectè, nisi prius quid cuiusque ferat genius, quid necessitas, quid filiorum futura multitudo, quid vnicuiusque ætas, quid vitæ diurnitas, quid dignitatis ra-tio, quid bellorum impetus, quid fortunæ futura varietas, quid negotiorum euentus, quid hominum bonis insidiantium perfid-ia, sint allatura, probe penitusque perspexeris. Hæc autem omnia perspicere te posse putas, homo minimæ mentis, & pro-iectæ audaciæ? sine quæso, sine Deum agere res suas, imò &

Est incapaci-tas ho-minū pro-batur à priori.

tuas,

tuas, momenta cui omnia, necessitatesque penitus sunt conspicua. Agat ille prout placuerit, qui agit omnia *in pondere & mensura*, qui *gratias suas diuisit prout vult*, vult autem quod videt viribus, genio, naturæ, tempori, maxime accommodatum; quod æternæ salutis procurandæ maxime conueniens. Ad has leges omnia attemperauit; has quia non attendimus, ad omnia cœcutimus, nec tamen cœcitatē præfracti agnoscimus.

Lubet tamen eam prorsus detegere. Adhuc enim, obmurmuras, sat scio, illudque tibi ipsi tacitus dicis, saltem illi (& aliquem mente designas) bona tanta non committerem, in manu si foret meâ. Sceleratus est, impius est, fastus nimis deprimendus est. Bene habet; verum & hoc quoque alius de tertio conqueritur, alius de quarto; & sic denique nemo homo est, qui non queritur; nemo homo, de quo querimoniam non deponuntur. Quod si querelæ iustæ sunt, sanè nihil in toto rerum ordine, à Deo factum est iustè. Igitur emendemus omnia, restituamus ordinem, & ne querelis detur locus, studia conferamus, iustamque tandem instituiamus rerum omnium diuisionem. Attendite nunc quotquot estis mortales: sacer Senatus iam coactus est; res intus agitur magna: de lege inquam agrariâ, & argentariâ, Senatus humani consulto, peremptoria ferenda est sententia.

Et ut ordine tota causâ deducatur, illud prius ad iudicium reuocandum est, an licet diuitiæ fortunæque non malè fortassis Deus, malos inter bonosque promiscuè dispertierit, non congruentius saltem, meliusque vni tantum ordini fuissent assignandæ. Nam quod non malè, imò benè factum est, melius tamen fieri posse, non repugnat. Itaque irritemus distributionem Dei, omnibusque detrahamus bona omnia, imò & mala. Istud iam in quæstione est, non cui danda sigillatim, nam id nimis longæ consultationis est, uti vidimus, sed cui ordini. An solis omnibusque bonis bona, an verò bonis omnibus solisque mala: malis autem an solis bona, an solis danda sint malis mala. Nihil enim amplius quærendum restat, nec alia inuenietur diuisio, præter eam quæ iam est. Proposita est quæstio. Igitur si placet, arbitrare; & vide an non in maximas implicandus sis difficultates. Dic tamen sententiam.

Mala non esse danda solis malis

Ego verò, inquis, sic statuo, manifestam esse rem. Bona certè omnia malis & peruersis omnibus abiudicantur; malis verò & calam-

calamitatibus, omnes omnino opprimuntur, sic iudicò sic statuo. Quis enim dementi arma non eripiat, quibus & se & alios in perniciem, iis malè vsurus trahat? Ita tu, & quidem magnò fastu. At verò, an id è re publicâ futurum putas, & verò etiam quod maximè spectandum est, è re Diuini Numinis? Quis id dubitat inquis? Imprimis ego. Si enim modò tot beneficiis allecti à Deo & implicati peccatores, nihilominus tam impudentes sunt, vt barbarum in morem ei rebelles sint, eiusque tam sancta imperia detrectent; in quantam eos impudentiam abituros censes, si iniuriis à Deo se peti existiment; existimaturi procul dubio, si cuncta sibi bona eripi persentiscant, & præterea non ferendis calamitatibus inuolui? Effrontem si se mendicus præbeat eleemosynam lautam cum accepit, benefactorisque sui oculos impudenter inuolet; quid demum ab hoc scelesto capite expectari potest, indonatus si dimittatur, & quod peius est multatatus malè? Non igitur è re & honore Dei erit ista diuisio.

*probaturs
quia id nō
erit ex ho-
nore Dei.*

37. Non etiam è re publicâ: si enim modò scelerati illi, cum diuitiis abundant, nullaque vllius rei nisi virtutis penuriâ premantur, de impietate tamen suâ non erubescant, fraudes conscientiâ reclamante nihilominus texant, iustitiam corrumpant, & pessumdent: quid demum illi, paupertate extremâ cogente, non audeant? Certè cum in omne nefas proiectum sit eiusmodi hominum genus, neque quid conscientia dicet, quidue Deus imperet, magnopere soleant attendere; furtis, latrociniiis, & bonorum deprædationibus complebuntur omnia: sceleribusque tantis necessitas & paupertas, neque planè abs re, prætexetur.

*Nec ex bo-
no rei pu-
blica.*

38. Video, inquires, erraui. Bona itaque, ne pessimi euadant qui mali sunt, sceleratis omnibus, & solis posthac, & quidem profusè ingeruntur. Quid enim? Sæpius sanè me audisse memini, & verò etiam sacræ Paginæ testimoniis comprobari, diuitias ruinæ causam optimis cæteroquin viris, sæpenumerò præbuisse. Subtrahenda igitur ipsis est mali occasio, vt semper boni sint. Scelerati verò cum iam orco se deuouerint, ea possideant, nocere possessori quæ possint. Neque si supplicia æterna, quæ eufuri non sunt, malefactis augeant, curandum est magnoperè.

*Non etiam
soli malis
bona dāda
sunt.*

39. Priori hic arbitratus non est absimilis. Quis enim non videat, quòd si nemo diues esse posthac possit, nisi sit sceleratus, sceleratos illico fore quamplurimos, vt sint diuites? quod si

A a

iam,

iam, vbi bonis esse datur & simul diuitibus, multi nihilominus, vt diuitias sibi parent, sectantur scelera; quid tum futurum reris, cum ad opes non nisi per scelera patebit via? In finitos sanè à rectò virtutis tramite auocabit, & in omne vitium naturâ suâ procliuēs præcipitabit, certa illa sceleratisque solis proposita diuitiarum spes. Fatere igitur iterum errasse te, & nec malis solis bona, nec adeò solis & omnibus mala esse ingerenda.

Neque omnibus iniuste danda sunt bona.

At cum bonis tam benè affici videare, neque absque causâ, cum & te inter bonos sine dubio connumerēs; quid illis agendum censes? Diuitesne vis vt sint omnes, an vt omnes pauperes? Diuites, inquis, vt sint volo, & quidem omnes, & quidem solos. Intellico; rem tuam agis, & pro domo tuâ; nam inter bonos te recensēs. Sed pace tuâ dixerim, id certè Deo non erit vsque adeo honorabile: infinita enim hominum congeries, honestatis virtutisque partibus adiiciet animum, non vt Deo, sed vt cupiditati suæ obsequantur; nec iam piè Deo viuetur, sed diuitiis, quod rectè Augustinus admonet: *Permixta inquit ista temporalia Deus esse voluit: quia si bonis solis ea daret, putarent & mali propter hæc colendum Deum, quod sanè si rectè expendis, non est Deum colere sed se.* Adde, si vt rectè paulo ante monuisti, boni omnes essent opulenti non omnes in arrepto virtutis tramite perseveraturos. Multos enim diuitiæ perdidere; neque omnes eò sunt cecidit, vt sine capitis vertigine fauentem fortunæ auram sustinere diu queant. Augerent itaque, vt vides, diuitiæ bonis omnibus passim & temerè concessæ malorum numerum; & sic cum bonis fauimus, multiplicamus malos.

Nec etiam omnibus bonis inreuerentia mala.

Pauperes ergo sint omnes, inquis, vt semper boni sint. Votum bonum est fateor, sententia vero non bona, imò perniciofa quàm quæ maximè. Nam si nunc, quando boni, vitæ huius commodis opibusque minimè excluduntur, tam pauci tamen sunt Deum virtutemque qui sincerè colant, quàm paucos tunc futuros arbitraris, vbi sanctos mores certò certius consecutura est misera paupertas. Quis tum malus peruersam vitam in meliorem commutabit, & ad bonorum ordinem transfiliet, si illico ex opulento futurus est miserrimus, & vt bonorum numero adscribatur, dimittenda videat bona, quæ non nisi sceleratis fas sit possidere? Interim si bonorum nemo diues, nemo potens, nemo opulentus, quis Religionem fouebit opibus? quis templa con-

40.

Aug. in
Plal. 66.

41.

struet, quis dotabit sacras domos, quis altaria procurabit? sceleratis scilicet impiisque hominibus ea incumbet cura. Ipsorum denique tyrannidi quis resistet, si nemo potens bonus? quis eorum impudentiæ se opponet; quis virtutis defensor, quis solatio oppressis futurus, si nemo iustorum potentiæ quidquam habeat, & omnis cum diuitiis, vti fieri assolet, auctoritas, omnis vis, omne imperium, ad solos impios fuerint deuoluta? Vides iam certè, si quidquam vides, neque malos omnes pauperes esse posse, neque omnes diuites: & longè minùs, bonos rectosque homines, aut omnes diuitiis cumulandos, aut paupertate omnes miseris esse implicandos.

42. *¶* Video inquires, sed quid agam? quo me vertam? illud tantùm occurrit modò, vt omnium fortunatum æqualis fiat inter omnes diuisio. omnes pari gradu sint, diuites, opulenti, & felices; nec quidquam sibi detractum obmurmurent boni, nec quidquam bonis adiectum conquerantur mali: tum sanè cessabunt indignantium voces, obstructæque argento querimoniæ contutescent. Verùm vtinam tacuisses tu ipse vir minimè male! Hic enimvero omnium quos protulisti dementissimus est arbitratus, prout secuturo Tractatu planum faciam. Omnia dum æquas, perturbas omnia; & dum cuncta facis paria, peruertis singula, & perdis vniuersa. Hæc porro deinceps, vti dixi: nam dissoluedus est in præsentiarum hic hominum cuncta arrodentium ridiculus Senatus. cras agentur reliqua.

43. Illud tantùm nunc ex hac ratiocinatione colligam, abs re esse quòd me aliena felicitas, aut etiam aduersa fortuna angat, sollicitum habeat, & perturbet. Rursus ab omni ratione longè alienos esse sermones illos, quibus otiosi quærimus, cur boni deprimantur, cur mali floreat: cur si aliquibus bonis bene sit ab opibus, & à re domesticâ, non sit omnibus: cur si malis aliquando futurum est malè, non sit modò: cur si plectantur aliqui, non castigentur vniuersi? illud enim iam ostensum est, vniuersim magno consilio & sanâ ratione, sceleratissimo cuique spes etiam maximas fuisse ingestas: deinde etiam, non aliâ quam tam inæquali malos inter bonosque fortitione, bona vel debuisse distribui, vel etiam potuisse. Quòd si verò veritatis huius vim percipio, tum sanè huius scelesti & illius impij, & tertij nimium insolentis felicitati, opibusque quantumcumque flagitiosi homi-

*Itaque nemi-
mini felici-
tatem
quam ha-
bet inuide.*

nis facile acquiescam; nec inuidebo. Si malus est, & tamen diues; diues est, vt bene faciat, & tandem bonus fiat: felicem facit Deus, vt ad suum obsequium beneficiis peruersum alliciat. Obsequi si noluerit, aliqua eius bona remuneratur, ne quidquam in extremo iudicio possit exigere, vbi plena scelerum ineunda est ratio, & integra suppliciorum subeunda est mensura. Quid nunc nequidquam turbor? *intelligam in nouissimis eorum.* isthic toti mundo fiet perspicuum, non nisi prouidentissimâ Dei ordinatione, hæc sic fuisse disposita; sanctissimâque prorsus ratione id factum, vt rationes Diuinæ Prouidentiz nos laterent. Prouidentiam hanc colo, & securus sum; hanc veneror & felix sum; hanc adoro & beatus sum. Omnia sic fecit, qui fecit omnia; & vt faceret omnia, sic esse voluit singula. Iustus est, qui suum cuique dat; Prouidus, qui cuncta recte ordinat; Sanctus, qui non nisi rectissimum finem operibus suis habet præfixum. Itaque *Benedicite omnia opera Domini, Dominum, & quidem Ex hoc Nunc ignorantia mea, vsque in seculum.*

TRACTA-